

Anna Matczak, Joanna Stańczak

Komentarz do artykułu pt. *Wyzwania klinicznej diagnostyki psychologicznej dzieci i młodzieży. Rekomendacje konsultantów w dziedzinie psychologii klinicznej*

Commentary on: *Clinical psychological diagnosis in children and adolescents: challenges and recommendations of consultants in clinical psychology*

Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego Sp. z o.o., Warszawa, Polska
Adres do korespondencji: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego Sp. z o.o., ul. Belwederska 6A, 00-762 Warszawa, tel.: +48 22 841 02 37,
e-mail: pracownia@practest.com.pl

W sytuacji braku funkcjonującego w Polsce instytucjonalnego systemu oceny psychologicznych narzędzi diagnostycznych szczególnie ważne wydają się wszelkie inicjatywy zmierzające do informowania praktyków o dostępnych metodach i ich wartości. Celowi takiemu miał służyć artykuł autorstwa Katarzyny Sitnik-Warchulskiej, Bernadetty Izidorczyk i Małgorzaty Lipowskiej, opublikowany w „Psychiatrii i Psychologii Klinicznej” w nrze 1/2019 (Sitnik-Wachulska *et al.*, 2019). Źle się jednak stało, że w artykule tym obok słusznych postulatów i cennych informacji znalazły się też informacje wprowadzające w błąd odbiorców i potencjalnych użytkowników opisywanych narzędzi. Jest to tym bardziej szkodliwe, że Autorki przedstawiają swój tekst jako rekomendacje konsultantów w dziedzinie psychologii klinicznej. Szczególny niepokój budzą niepełne dane i nieprawdziwe informacje zawarte w tabeli wymieniającej proponowane narzędzia diagnostyczne:

- Wprawdzie Autorki we wcześniejszym tekście podają, że nie będą uwzględniać narzędzi znajdujących się w przygotowaniu, ale informują – i słusznie – o trwających pracach nad najnowszą wersją Skali Wechslera dla Dzieci (WISC-V). Dlaczego wobec tego nie uwzględniły najnowszej wersji Skal Inteligencji i Rozwoju dla Dzieci (IDS-2), która w momencie publikacji artykułu była już w przedsprzedaży? Wskutek tego diagności nie zostali poinformowani o ważnym, nowym narzędziu, a nawet mogą odnieść wrażenie, że nie zasługuje ono na rekomendację.
- Nie podano też informacji o zaawansowanych pracach nad normalizacją nowej wersji skali Leitera (Leiter-3).
- Skale Inteligencji i Rozwoju – nie tylko wersja najnowsza, ale też wersje wcześniejsze – nie zostały zakwalifikowane do grupy narzędzi mierzących intelekt

(część „II. Intelpekt” tabeli), choć ich wyniki ujmowane są pod postacią ilorazów inteligencji: w IDS i IDS-P – Płynnej, Skryalizowanej i Ogólnej, w IDS-2 – Ogólnej, Pełnej oraz Ilorazu Przesiewowego. Empirycznie potwierdzono przydatność IDS-2 przy wykrywaniu i ocenie stopnia niepełnosprawności intelektualnej, co tym bardziej uzasadnia celowość uwzględnienia tego narzędzia w omawianej tabeli!

- Zdziwia natomiast zaliczenie Testów Matryc Ravena w wersjach Kolorowej i Standard do narzędzi, które mają „najświeższe normy i aktualne własności psychometryczne” (szare tło), skoro badania normalizacyjne dotyczące tych testów przeprowadzono odpowiednio 28 i 30 lat temu.
- Na zaliczenie do grupy aktualnych narzędzi zdecydowanie bardziej zasługuje Neutralny Kulturowo Test Inteligencji Cattella – wersja 2 (CFT 20-R), posiadający normy opracowane na podstawie badania ponad 2400 uczniów, świeższe niż 10 lat.
- Nie uwzględniono w ogóle Baterii testów APIS-P(R), służącej do pomiaru inteligencji skryalizowanej. Co prawda normy nie są najświeższe, pochodzą sprzed 15 lat, niemniej wzmianka o tej baterii (na białym tle) powinna się znaleźć.
- W tabeli w części „III. Diagnoza w kierunku objawów zaburzeń psychicznych” bardzo dyskusyjne jest potraktowanie metod ADOS-2 i ASRS jako alternatywnych, co sugeruje użycie spójnika „lub”. Narzędzia te należy traktować raczej jako komplementarne. Wykorzystuje się w nich odmienne źródła danych. W ASRS diagnoza jest dokonywana na podstawie informacji uzyskiwanych od rodziców lub nauczycieli, podczas gdy w ADOS-2 to diagnosta dokonuje ocen na podstawie obserwacji zachowania

dziecka, z którym przeprowadza zestaw prób prowokujących do interakcji społecznych.

- Podobne wątpliwości budzi w częściach „VI. Rozwój emocjonalno-społeczny, diagnoza osobowości” i „VII. Rodzina” uznanie za alternatywne narzędzi w gruncie rzeczy komplementarnych, takich jak ACL i EPQ-R czy wielowymiarowe MSEI i jednowymiarowa skala samooceny Rosenberga lub TRR (test) i SOR (kwestionariusz).
- Kompletnym nieporozumieniem jest uwzględnienie na szarym tle (oznaczającym, że narzędzie ma świeże normy i aktualną charakterystykę psychometryczną) testu DUM, który nie dość, że ma nieaktualną normalizację, to w dodatku normy te i inne dane psychometryczne nie pochodzą z badań polskich.
- Odrębny problem stanowi przypisanie wielu narzędziom nieodpowiedniego wydawcy. W szczególności PTP sp. z o.o. w Warszawie **nie jest wydawcą** następujących metod: DUM, d2, TO i TOiZ, Test Bajek, SPR-2, Skala F.

Także w tekście poprzedzającym tabelę można znaleźć wiele kontrowersyjnych treści, np. zaliczenie testów

psychologicznych do metod kwestionariuszowych (s. 55) czy sformułowanie „Test powinien zostać opublikowany w recenzowanej publikacji naukowej” (s. 56). Test istotnie powinien być zrecenzowany i omówiony w również recenzowanym podręczniku, kwestionowane sformułowanie może jednak sugerować, że testy (np. treść zadań lub pytań) powinny być upubliczniane w ogólnodostępnych artykułach naukowych czy książkach, co naturalnie **nie może (!)** mieć miejsca.

Konflikt interesów

Anna Matczak i Joanna Stańczak są pracownikami Pracowni Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego Sp. z o.o. (Psychological Test Laboratory Polish Psychological Association).

Piśmiennictwo

Sitnik-Warchulska K, Izydorczyk B, Lipowska M: Wyzwania klinicznej diagnostyki psychologicznej dzieci i młodzieży. Rekomendacje konsultantów w dziedzinie psychologii klinicznej. *Psychiatr Psychol Klin* 2019; 19: 54–62.